

МЕХАНІЗМИ ПОДОЛАННЯ «ЧОРНОЇ ЕКОНОМІКИ» ТА КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Розкрито коло проблем, пов'язаних з визначенням сутності інститутів «чорної економіки» та «корупції». На засадах використання світового досвіду розкрито зміст фінансово-економічного та економіко-правового механізмів подолання чорної економіки та корупції, а також запропонований комплекс заходів, засобів та інструментів, що найбільш ефективно можуть анігілювати зазначені інститути у вітчизняних умовах.

The problems connected with the definition of black economy and corruption institution are discovered. On the base of international experience the substance of financial economic and economic law mechanism of overcoming the black economy and corruption is described. The complex of measures and instruments that can effectively annihilate specified institution in national conditions is proposed.

Ключові слова: тіньова економіка, кримінально-чорна економіка, корупція, організаційно-фінансовий та економіко-правовий механізми подолання чорної економіки і корупції.

Keywords: shadow economy, criminal black economy, corruption, organization financial and economic inkindicial mechanisms of overcoming the black economy and corruption.

Одним із найскладніших завдань на сьогодні є проблема подолання кримінальної економіки та її бінарної складової – інституту масштабної корупції. При цьому мова має йти не про застосування виключно репресивно-силових заходів, а, передусім, про розробку та системне застосування ефективних організаційно-економічних та економіко-правових механізмів постійного викорінювання зазначених суспільних інститутів, що не лише гальмують, а й по суті нищать існуючі можливості соціально-економічного розвитку українського суспільства.

На сьогодні до складу «тіньової економіки», без урахування рівня соціальної безпеки, включають такі внутрішньо складові як: «неврахована», «не регламентована», «прихована» та «законспірована», або «злочинна» економічні види діяльності. Це строкато нерозбірливе змішування під дахом одного поняття «тіньова економіка» абсолютно різних за змістом і соціально економічними наслідками впливу на динаміку суспільного розвитку видів економічних відносин і діяльності призводить до відволікання уваги від реальної безпеки, яку несуть їх окремі прояви. При цьому існує думка, що таку різну за складом «тіньову економіку» можливо легалізувати та «детінізувати» [1-4]. Більше того, сьогодні, мова вже починає вестись взагалі про економічну «декриміналізацію», шляхом скасування відповідних статей у новому Кримінальному кодексі України.

Враховуючи реальну загрозу суспільній безпеці вкрай необхідно, з позицій диференційованого підходу, сконцентрувати всю суспільно-державну та наукову увагу на тих видах економічних відносин і діяльності, що за своїм змістом є соціально небезпечними та протиправними, і які складають зміст найбільш небезпечних суспільних інститутів – «кримінальної (чорної) економіки» і «корупції»

У чому ж полягають особливості та руйнівні наслідки дії антисуспільних інститутів кримінальної (чорної) економіки та корупції на соціально-економічний розвиток?

Можна стверджувати, що масштаби економічної «криміналізації» досягли вкрай суспільно небезпечних обсягів внаслідок дії широкого спектру чинників:

1) включення в процес розподілу і приватного перерозподілу суспільної (загальнонародної) власності нових об'єктів, що раніше були виключені з нього (земля, стратегічні об'єкти виробництва, об'єкти економічної і соціальної інфраструктури, природні родовища, шельфи, узбережжя, водні ресурси тощо);

2) високої динаміки зростання чисельності і якісного рівня організаційно-економічної та організаційно-силової структуризації кримінальних угруповань і їх відносно безкарної діяльності, інтеграції організованої злочинності із суб'єктами легітимної економічної діяльності, недостатніх зусиль держави щодо обмеження процесу легалізації кримінальних авторитетів (в тому числі — в суспільно-політичному житті);

3) слабкості механізмів суспільно-правового захисту громадян і господарюючих суб'єктів від економічних зазіхань та силового тиску з боку злочинних угруповань, а також досить неефективної дії системи попередження, недопущення або суттєвого обмеження можливостей встановлення контролю за діяльністю легального бізнесу та проявів здирицтва з боку мафіозно-кримінальних структур;

4) недостатньої правової захищеності суб'єктів економічної діяльності від зловживань, утисків, протидії та дискримінаційних вимогань з боку непрофесійних, несумлінних та нечесних чиновників державного апарату на всіх його функціональних рівнях;

5) відсутності досконалого, стабільного і збалансованого законодавства, яке б максимально чітко регламентувало та процедурно забезпечувало потреби та узгодження інтересів суб'єктів економічної діяльності; поширення правового нігілізму представників владних структур, а також більшості населення країни, що активно (а подекуди і агресивно) бореться за виживання в несприятливих соціально-економічних умовах;

6) посилення міждержавної інтеграції «кримінально-тіньових» секторів економіки і суб'єктів (або їх спільнот), що займаються «чорною» економічною діяльністю; подальша інтернаціоналізація «кримінально-тіньових» відносин;

7) швидкої втрати історичних, глибинно притаманних українському народу моральних традицій, етичних норм поведінки, що лежать в основі соціальної престижності чесної, кваліфікованої праці, поваги до приватної і суспільної власності, а

також становлять вихідну базу щодо дотримання кодексів підприємницької та робітничої честі тощо.

Головною закономірністю «кримінально-чорної економіки» є те, що вона не тільки паразитує на існуючих недоліках офіційної економіки, але також і значно їх посилює та поширює.

Як результат, «кримінально-чорна» діяльність базується на джерелах проїдання і привласнення накопичених у минулому суспільних багатств та природної складової національного багатства країни.

Із тих видів «чорної» економічної діяльності, що існували раніше, але останнім часом незмірно зросли (як кількісно, так і якісно), окрім корупції представників державного апарату, слід, передусім, відзначити такі явища, як «розквіт» підпорядкованих мафії сфер економічної діяльності, зокрема, задоволення патологічних бажань осіб та зростання спектру видів діяльності, що можуть бути відносини до кримінального промислу. Зазначені сфери кримінального промислу і відповідних послуг наведені у таблиці 1.

Фінансово-кредитна система, за оцінками спеціалістів, стала в Україні найбільш криміногенною [5]. Саме у ній використовується значний арсенал засобів і методів одержання тінювих (незаконних) доходів.

Головними з них є наступні:

- 1) використання фальшивих платіжних документів;
- 2) підробка банківських гарантій;
- 3) нецільове використання банківських кредитів;
- 4) розкрадання коштів;
- 5) хабарництво, що пов'язане з наданням кредитів; зменшенням процентних ставок, прискоренням проходження фінансових документів, консультаціями щодо ухилення від оподаткування, допомогою в приховуванні виявлених фактів несплати податків; у приховуванні доходів від оподаткування, тощо;
- 6) підробка неготівкових грошей;
- 7) валютні спекуляції на біржі;
- 8) незаконне одержання пільгових кредитів;
- 9) фіктивні трастові операції (і зокрема — створення фінансових пірамід);
- 10) різні види зловживань і шахрайства з бюджетними коштами і грошима населення тощо.

Дво найбільш вагомих проявів негативного впливу на суспільство та економічний розвиток «чорної» економіки можна віднести наступні:

- 1) оскільки поліпшення справ в офіційній «світлій» економіці звужує можливості діяльності «чорної», її організатори — керівники і лобі будь-яким способом, не рахуючись із коштами, прагнуть підірвати підвалини нормального функціонування офіційної економіки, запламувати її, зануритись у неї або перетягти в «тінь» значну її частку, використовуючи при цьому будь-які кошти і не зупиняючись ні перед якими, навіть насильницько-кривавими засобами;

2) існування «чорної» економіки неможливо без її систематичної підтримки і допомоги з боку корумпованих офіційних осіб державно-господарського, владно-силового і правового апарату, що особисто зацікавлені в розквіті злочинного бізнесу, оскільки мають від нього вагомий корупційний зиск;

Таблиця 1. Різновиди кримінальних промислів та надання кримінальних послуг

Кримінальний промисел:	Надання кримінальних послуг:
<ul style="list-style-type: none"> - виготовлення, крадіжка та протизаконна торгівля вогнепальною, хімічною і холодною зброєю та отрутою; - крадіжки і перепродаж майна громадян; - контрабанда (у всіх її різновидах і проявах); - участь у фінансових шахрайських операціях та операціях по відмиванню грошей, отриманих злочинним шляхом; - фальшування грошей та цінних паперів, підробка документів та печаток; - злочинне використання землі та інших природних ресурсів (завезення токсичних відходів, сміття на територію України, торгівля із вивезенням як в межах країни так і за кордон родючого шару гумусу тощо); - виготовлення або транспортування (транзит) наркотиків. - виготовлення та торгівля порнографічною продукцією, у тому числі із залученням дітей; - шахрайський промисел трастових, страхових та інвестиційних компаній, а також інших фіктивних фірм і банків; - поставки «живого товару» для сексуальної експлуатації за кордон; - шлюбно-шахрайський промисел у всіх відомих проявах. Та інше. 	<ul style="list-style-type: none"> - надання послуг у силовому вирішенні господарсько-комерційних конфліктів та вибивання боргів, що виникли між підприємцями та комерційними структурами, а також між фізичними особами; - послуги по фізичній ліквідації людей (конкурентів тощо); - посередницькі послуги у шахрайських операціях, професійному шантажі клієнтів (фізичних та юридичних осіб); - організація платних садомазохістських видовищ, або «послуг», що пов'язані із особистою участю «клієнтів» у процесах катування людей тощо; - послуги, пов'язані з організацією особливих тоталізаторів за участю «клієнтів» з «гравцями-смертниками»; - надання послуг із нелегальної міграції та транзиту мігрантів за кордон; - надання послуг по розробці схем і супроводу процесів «рейдерського» захоплення майнових об'єктів; - надання послуг сексуального характеру та організація систем, де вони надаються (салони, клуби та ін.) - послуги по організації протиправних азартних ігор. Та інше.

3) «чорна» економіка об'єктивно створює економічні і організаційні умови для виникнення і розвитку мафіозних угруповань різних за своїми масштабами, роллю і впливом. Така економіка – складає переплетення, сплав різноманітних антисоціальних суспільних відносин, що підточують підвалини державності;

4) «чорна» економіка спричиняє деградацію суспільства, сприяє масовому розтлінню молоді, поглиблює до небезпечної межі соціально-майнове розшарування населення, знищує стимули і підриває престижність кваліфікованої праці, нищить

рушійні стимули до суспільно-корисної підприємницької діяльності, руйнує підвалини національної безпеки і державності.

5) «чорна» економіка будується на максимальній локалізації окремих ринків внаслідок поділу сфер економічного впливу, а також сприяє проникненню кримінальних елементів навіть до тих частин суспільства, які поки що не мають ніякого відношення до нелегального бізнесу;

6) особливо несприятливо впливає «чорна» економіка на структурну перебудову економіки, загальний інвестиційний процес. Вона, зокрема, обмежує обсяги нагромадження капіталу, що міг би бути використаний для інвестування вітчизняного виробництва, а також негативно впливає на процес залучення іноземного капіталу у вітчизняну економіку, оскільки існує кримінально-економічне середовище, що складається в Україні, просто жахає іноземних інвесторів.

Економічна практика засвідчує, що поглиблення ринкових відносин неминуче підштовхує кримінал на пошук не тільки нових сфер застосування своїх сил, але і до нових організаційних форм діяльності, головною з яких є "тіньова" монополізація ринку. Вона зумовлює особливо жорсткі механізми змови задля реалізації особистого диктату, посиленої ринкової дискримінації партнерів, конкурентів і споживачів ринку. Тут злочинність не зупиняється ні перед чим і застосовує всі методи і важелі, що знаходяться у її арсеналі, від адміністративного натиску до погроз, цілеспрямованого рекету та кілерських розправ.

Відповідно до наведеного, державна політика щодо відношення «чорної» економіки може бути лише одна — її максимальне обмеження та повна ліквідація найбільш суспільно небезпечних кримінально економічних секторів.

Без ліквідації інституту корупції також практично неможливо забезпечити надійну економічну безпеку нашої держави.

Без ліквідації інституту корупції годі надіятись на те, що солідні іноземні інвестори будуть вкладати значні реальні (а не спекулятивні) капітали у вітчизняну економіку.

За своєю змістовною сутністю інститут корупції являє собою:

по-перше, системно організоване та ієрархічно побудоване хабарництво;

по-друге, суб'єкти-учасники корупційного інституту дотримуються жорсткої дисциплінованими в структурі владно-здирницької ієрархії, де кожна ланка знає свій відсоток;

по-третє, в системі всі члени угруповання мають абсолютне владне прикриття від можливості викриття і покарання;

по-четверте, всі члени корупційних схем, аж до її первинних ланок, отримують максимально повну секретну інформацію щодо потенційних небезпек і загроз щодо здійснення їхньої державно-зрадницької діяльності.

Слід наголосити, що як у корупції так і у звичайного (тобто вільного від системи хабарництва), об'єкт і суб'єкт є ті ж самі, хоча негативні наслідки корупції є не порядки більш суспільно руйнівними.

Об'єктом і хабарництва і корупції є хабар.

Перша ознака хабара, це є плата або подарунок, що надається посадовій особі (суб'єкту корупції, або хабарництва, тобто хабарнику, або корупціонеру).

Друга ознака хабара проявляється у тому, що він надається хабародавцем з метою уникнення законного службово-державного утиску, або підкупу посадової особи на протиправні дії, що є корисними для хабародавця.

Форми хабара досить різноманітні:

За типологією це є різноманітні побори, зриви, підношення, дари, гостинці, приноси, «відкати», магаричі та інше, що одержує хабарник у грошовому, матеріально-натуральному вигляді, або у вигляді певної послуги.

Для корупції, як системного інституційного явища хабарі у вигляді готівкових коштів (у національній та вільно конвертованих валютах) є абсолютною домінантою, оскільки суми первинних грошових хабарів можуть легко розщеплюватись та передаватись по каналах корупційних схем, аж до верхівки ієрархії – корупційних сюзеренів.

Організаційно-фінансові напрямки подолання корупції в Україні.

Нажаль економічною наукою на сьогодні не достатньою мірою розробляються ефективні організаційно-фінансові механізми та заходи, що дозволять виключити Україну зі списку найбільш корумпованих країн світу.

Безумовно, що у вирішенні стратегічного завдання сучасного етапу вітчизняного соціально-економічного розвитку, яким є подолання економічної злочинності та корупції, можуть використовуватись різні способи та механізми. Але при цьому надзвичайно важлива роль належить не силовим та кримінально каральним способам впливу на корупцію. Головним та найбільш ефективним напрямком є широке використання організаційно-фінансових заходів, систем і механізмів, що дозволяють державі попереджувати і ефективно викоринювати ті чи інші прояви корупції.

На цьому напрямі, передусім, мають бути розв'язані два вкрай важливі проблемні питання.

Перше, яким чином створити в суспільстві такі організаційно-фінансові умови, щоб максимально ускладнити, а краще, взагалі унеможливити сам акт корупції?

Друге, що і яким чином необхідно зробити, щоб брати хабарі було не лише економічно не вигідно, а й і безглуздо?

Важлива роль у цьому процесі належить державній системі організаційно-фінансових заходів попередження легалізації доходів, що були отримані злочинним шляхом.

Аналіз світової практики засвідчує, що успіх боротьби з легалізацією кримінальних, у тому числі корупційних доходів, багато в чому залежить від того, наскільки відкритою є діяльність кредитно-фінансових установ, а також від дієвості організованого державою і банками контролю за вкладами і рухом грошових коштів громадян.

При цьому фінансово-правова спрямованість заходів попередження зазначеного явища полягає у тому, щоб зафіксувати рух грошей на їх ключових стадіях, із урахуванням можливості вільного сполучення вітчизняної фінансово-кредитної

системи із іноземними, а саме: 1) де готівка входить у вітчизняну кредитно-фінансову систему; 2) де вона перетинає кордон для інтегрування у закордонні фінансові системи; 3) звідки повертається на батьківщину у формі легалізованих переказів.

Зазначене у подальшому дозволяє державним службам прослідкувати шлях цих коштів у зворотній бік, аж до виявлення джерел їх кримінального походження.

Аналіз практичного досвіду країн розвиненої ринкової економіки, насамперед, свідчить, що організаційно-фінансова система боротьби з кримінальною економікою і корупцією базується на попередженні можливості легалізації грошей, отриманих злочинним шляхом. Проте ця система може діяти по справжньому ефективно лише за умови її обов'язкового паралельного доповнення практичною реалізацією значної сукупності системних організаційно-фінансових та правових заходів.

До найбільш важливих з них можна віднести наступні.

Перше, реалізація нормативно визначеної регламентації щодо максимального обмеження можливості використання так званих "живих грошей", або грошової готівки в економічних стосунках. Так, наприклад, у США шляхом безготівкових грошових розрахунків, що здійснюються з використанням банківських чеків, магнітних карток та інших сучасних способів, які не передбачають у розрахунках використання грошової готівки, здійснюється більше ніж 90% всіх платіжних операцій фізичних осіб. Зазначене також стосується і юридичних осіб. В Україні ж біля 90 % всіх грошових операцій фізичних осіб здійснюються на готівковій основі.

Друге, держави, що реально проводять, а не лише імітують боротьбу з економічною злочинністю, практично реалізують широкий комплекс економіко-правових заходів, які максимально ускладнюють, або навіть унеможливають процес внесення готівки на банківські рахунки, без проходження складної процедури попереднього підтвердження законності походження цих коштів. В Україні ж ця процедура максимально спрощена.

Третє, оскільки практично у всіх країнах цивілізованої ринкової економіки населення сплачує майнові податки, це дозволяє державі мати у своєму розпорядженні необхідну інформацію, що дозволяє оцінити легітимність способу життя тих чи інших осіб. Зазначене здійснюється шляхом паспортизації та контролю за рухом особистого майна, перед усім нерухомості, якою володіє найбільш заможна частина населення.

Остання робота в Україні має лише розпочатись у зв'язку із прийняттям Податкового кодексу, адже для можливості у повному обсязі справляти податок на нерухомість на вітчизняних теренах має бути поставлено на облік органами технічної інвентаризації і оподаткування більше двохсот тисяч об'єктів нерухомості, що були побудовані за роки отримання державної незалежності.

Четверте, з метою протидії тінізації фінансових потоків, а також для забезпечення кризової стійкості, економічної ефективності та конкурентоспроможності вітчизняної банківської системи, необхідно у стислі строки доповнити існуючу дворівневу банківську систему (перший рівень – Національний банк України; другий рівень –

система приватних комерційних банків) системою додаткового рівня, а саме, державною банківською системою.

До складу цієї системи мають входити банківські інститути, що мають 100% державний статутний капітал. Коштами для створення цієї системи, основою якої має бути Казенний банк України, повинні стати такі фінансові ресурси:

1) залишки коштів на коррахунках суб'єктів бюджетного фінансування; 2) кошти бюджету, що на цей час сплачуються приватним комерційним банкам за обслуговування рахунків суб'єктів бюджетного фінансування; 3) фіксовані емісійні грошові вливання, замість тих емісійних коштів, що (особливо в кризові періоди) віддаються на цілі рефінансування і капіталізації приватних комерційних банків, та інші джерела.

Окрім казенного банку до складу системи мають входити: державний банк реконструкції і розвитку; державний банк сприяння інфраструктурній модернізації та розвитку регіонів; державний аграрно-іпотечний банк; державний ощадний банк; державний експортно-імпортний банк. Два останніх банки на сьогодні вже існують.

На рівні приватних комерційних банків сформувати трьох секторну, чітко розмежовану модель її побудови, що складатиметься із: 1) сектора приватних комерційних банків; 2) сектора комерційних банків зі змішаним капіталом; 3) сектора дочірніх закордонних банків, що мають 100% іноземний капітал.

Зазначений кардинально реформаторський, організаційно-фінансовий захід має забезпечити реалізацію трьох основних завдань подолання сучасної фінансової «алхімії», а саме:

по-перше, дозволить чітко розмежуванню фінансові потоки в економічній системі країни;

по-друге, сприятиме цільовому використанню та буде запобігати розкраданню бюджетних коштів;

по-третє, надасть організаційну та інституційну можливість здійснювати ефективний облік і контроль за рухом грошово-кредитних потоків, через державні та недержавні банківські установи з метою запобігання їх втечі за кордон.

Економіко-правові шляхи та механізми подолання «кримінально-чорної економіки» і корупції.

Цей блок подолання «кримінальної економіки» і корупції, у разі його запровадження, має максимально ускладнити і навіть зробити безглуздим крадіжку казенних грошей, привласнення хабарів та отримання і використання величезних доходів отриманих від кримінального промислу.

Світова практика засвідчує, що пригнічення і подолання «кримінально-чорної економіки» та корупції переважно базується на попередженні легалізації грошей отриманих злочинним шляхом, тобто максимальному обмеженні можливості використовувати ці грошові ресурси на задоволення потреб злочинної спільноти (у т.ч. корупціонерів) та членів їхніх родин.

Проте ця система може діяти по справжньому ефективно лише за умови її обов'язкового паралельної доповнення практичною реалізацією значної сукупності системних економічних, організаційних та правових заходів.

До найбільш важливих з них можна віднести наступні.

По-перше, світова практика також свідчить про відхід від абсолютного застосування принципу презумпції невинуватості у сфері підтвердження легітимності доходів, якщо сальдо витрати – задекларовані доходи не співпадає у бік перевищення витрат над доходами, що отримані фізичними особами і які ними задекларовані. Особливо це різко проявляється у разі, коли маєтність особи на порядок не відповідає рівню її доходів.

Тобто у цьому випадку не держава, якщо в неї є підозри, має доказувати правомірність походження «додаткових» особистих доходів, а громадянин, у т. ч. і чиновник, обов'язково має надати вичерпну інформацію відповідним органам, щодо підтвердження легітимності джерел їх походження.

Якщо він цього не бажає або не може зробити, то він за законом є злочинцем, і до нього мають бути застосовані відповідні санкції.

Тому до нового Кримінального і Кримінально-процесуального кодексів необхідно обов'язково ввести наступну правову норму:

"Приводом для порушення кримінальної справи становить наявність у власності (фізичної) особи нерухомості, майна, коштовностей, грошової та валютної готівки, антикварних та художніх виробів, депозитів, цінних паперів тощо, реальна вартість яких не відповідає рівню фактичних доходів, що були задекларовані та оподатковані і джерела походження яких можуть бути підтверджені на законних підставах".

Редакція цієї статті є лакмусовим папером для корупціонерів, тобто тих, хто буде проти її прийняття, а у якості аргументу буде кричати про права людини та при цьому, ще почне звинувачувати у спробах повернути 37 рік.

Слід наголосити, що саме на зазначених правових засадах базується сучасна антикорупційна боротьба в країнах, що мають розвинену ринкову економіку.

По-друге, у кінцевому рахунку, вітчизняна система ліквідації корупції та організованої злочинності має повністю скопіювати аналогічну систему, що на сьогодні досконало відпрацьована у країнах цивілізованої ринкової економіки – зокрема у Сполучених Штатах Америки.

До найбільш нагальних завдань належить другого напрямку належать завдання економіко-правового змісту, а саме, розв'язання проблем заповнення існуючих прогалини у чинному законодавстві, які не дають можливості, навіть за умови виявлених конкретних (за світовими стандартами) злочинів у сфері ринкових відносин, притягувати до відповідальності порушників;

1) це стосується вдосконалення законодавчої бази, щодо недопущення використання державної власності (її капіталу, фінансів, природних ресурсів) з метою особистого і групового збагачення. Саме тому надзвичайно важливо прийняти закон про легітимність джерел походження стартового та інвестованого капіталу.

2) подальше доповнення правової бази, що обмежить можливість чисельних фінансових шахрайств та проявів нечесного бізнесу і протиправної конкуренції (особливо застосування у цій боротьбі кримінальних структур).

3) активне формування нормативної бази обмеження таких протиправних дій у сфері фінансової та особливо банківської діяльності, а також фондового ринку (такі злочинні прояви як: фальшиве підприємництво і фальшиве банкрутство; створення біржової паніки; організованої курсової гри; перепродажу пільгових кредитів; проникнення у комп'ютерні мережі і системи кредитно-банківських установ та багато інших злочинів).

Тут мова йде про ті злочини, які вже давно визначені світовою юридичною практикою як кримінальні.

І ще про декілька важливих моментів, що поряд із системою попередження відмивання брудних грошей застосовуються у практиці розвинутих країн ринкової економіки (насамперед США), які дозволяють суттєво підвищити ефективність боротьби з економічною злочинністю, що генерує корупцію.

Перше, введення у вітчизняну практику юридичної норми закріплення за свідком права на "імунітет". Тобто, надання суду можливості звільнити свідка від кримінального переслідування, якщо він надав інкримінуючі його, але важливі для державних силових органів показання щодо організованої злочинної діяльності. При цьому у випадку отримання «імунітету», свідку має бути гарантовано, що його свідчення не будуть використанні проти нього самого у кримінальній справі. Цей захід надасть можливість державним органам більш легко отримувати інформацію, необхідну для планування поліцейських заходів у боротьбі з економічним криміналом. Як приклад можна навести, що в США ще у 1970 р. ця норма була введена у федеральному законі "Про контроль над організованою злочинністю".

Друге, необхідно регламентувати можливість за законом проводити конфіскацію майна і коштів легально функціонуючих підприємств, які утворені на кримінальні доходи (рекет, наркоманія, проституція, шахрайство, розкрадання державного майна та фінансових ресурсів тощо).

Третє, запровадити замість існуючого на сьогодні принципу "поглинання" більшими термінами кримінального покарання менших, правової норми, яка прийнята і діє у практиці країн Заходу, що реалізує принцип "сумарного" кримінального покарання за кожен окремих випадок доказаного економічного злочину.

Підсумовуючи необхідно ще раз підкреслити, що система попередження відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом, повинна вдосконалюватись разом з іншими, організаційно-фінансовими та економіко-правовими заходами, системами та механізмами, які забезпечують подолання економічної злочинності та корупції. Без реального запровадження у вітчизняну практику світових досягнень ефективної боротьби з економічною злочинністю та корупцією, зазначений процес по суті перетворюється на профанацію та кон'юнктуру імітацію, та пролонгує можливість їх подальшого нарощування до суспільно загрозованих меж.

Від того, наскільки держава усвідомить необхідність реального запровадження ефективних, перевірених світовим досвідом організаційно-фінансових та економіко-правових механізмів, залежатиме не тільки успіх боротьби із цими вкрай небезпечними явищами, а й суттєве підвищення потенційних можливостей прискорення економічного, соціального і духовного відродження України та зміцнення її економічної безпеки.

Література

1. Исправников В. Теневая экономика – экспроприация, отмывание или легализация // Деловой мир. – 1996. – 16 мая.
2. Коваленко С.А. Основы легализации теневой экономики в Украине. – К.: Знання, 1999. – 258 с.
3. Ковальчук Т. Детінізація економіки – фактор фінансової безпеки України // Банківська справа. – 2001. – № 19. – С.1-4.
4. Мазур І.І. Детінізація економіки України: теорія та практика. Монографія. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2006. – 239 с.
5. Барановский А. Преступный айсберг // Финансовая Украина. – 1995. – 5 вересня.